

Plastika v pesništvu.

(Spisal J. Š.)

(Dalje.)

Pesništvo ima še drugo ugodnost v uprizarjanju. Ko bereš pesem, tedaj ti podobe nastajajo v domišljiji; te so zate nove in tebi lastne: a druge umetnosti ti podajajo podobe že gotove in zato domišljiji jemljejo moč, ne dajejo ji toliko slobode, ne zavzemajo človeka tako silno in ne obudé tolikega navdušenja.¹⁾

Iz vsega, kar smo dosedaj povedali o notranji čutnosti, povzamemo lahko, kako važna je za pesniško umetnost. Ob enem pa nam je tudi jasno, v kaki zvezi je notranja čutnost s plastiko. Videli smo namreč, da plastika, to je, čutni izraz, obuja notranjo čutnost, in sicer tako, da brez plastičnega izraza ni pesniške umetnosti: plastika je torej bistvenega pomena za poezijo.

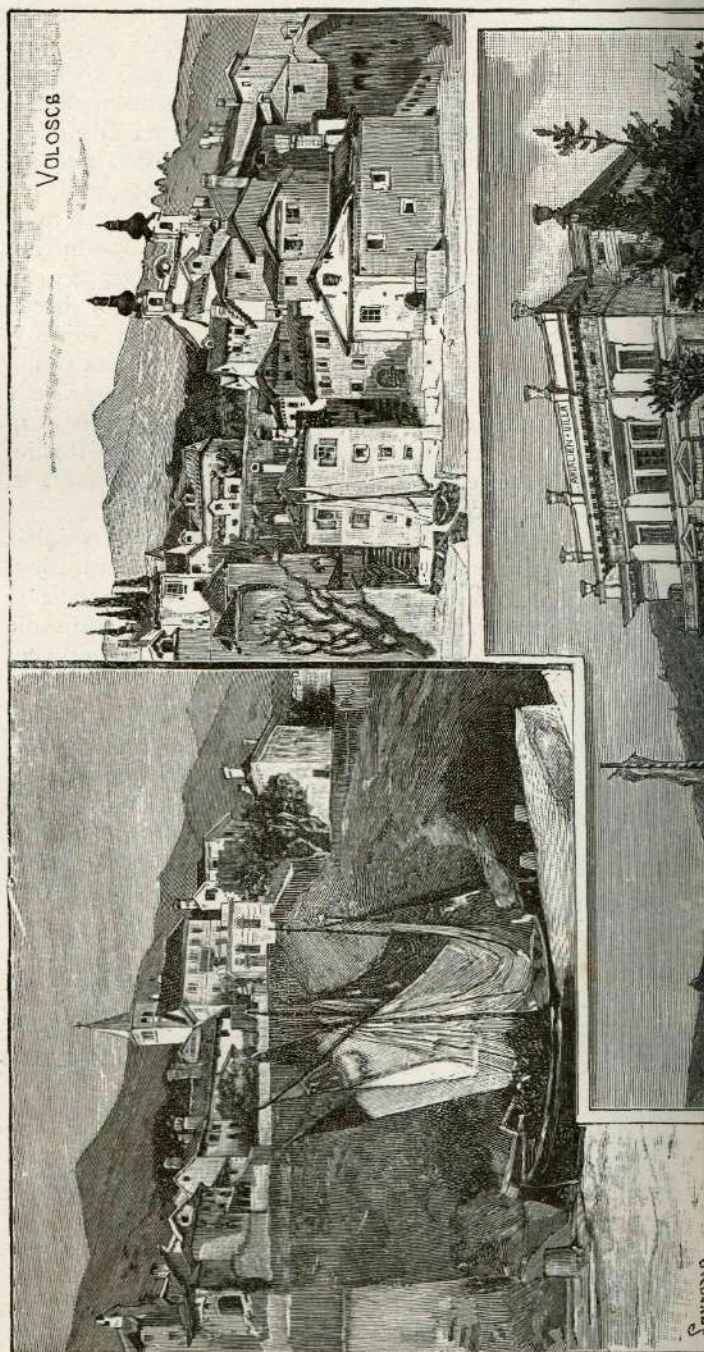
Po vsem tem bi pesniško plastiko lahko določili kot ono značilno, besedno uprizarjanje, po katerem se v naši domišljiji vzbujajo predstave dejanj in čutnih prikaznij. Čim več takih prikaznij nam pesmotvor vzbuja in čim določnejše so te predstave, tem bolj je plastičen.

Razviden je pa tudi ves dušeslovni in estetični pomen plastike za pesniško umetnost. Prvi je zlasti v tem, da nam čutni izraz obudi v domišljiji predstave, domišljijo oživi in zanima, a estetiški pomen v tem, da pomaga plastika s pomočjo predstave živo in lepo uprizoriti idejo. In prav iz teh treh vzrokov ne more poezija brez plastike nikoli izpolniti svojega umetniškega namena, tudi tam ne prav, kjer so le čustva njen predmet, t. j. v liriki, ker tudi ta se naslanjajo na čutne predmete.

Doslej smo govorili o predmetu le splošno ter premetrili, kaj je bistvo plastičnega pesništva, ali v čem se v obče kaže pesniška plastika. Ta splošna pravila pa so nam jasnejša, ako si jih pogledamo v posebnih primerih. Zato hočemo splošna načela sedaj oživiti s primeri. Opazovali pa bomo plastiko najprej tam, kjer se kaže po svojem bistvu, t. j. po dejanju; potem tam, kjer se kaže bolj v čutnih prikaznih, in naposled zaradi popolnosti kratko omenimo tudi takozvano ritmiško plastiko.

Ako naj je pesmotvor plastičen, treba mu je pred vsem dejanja, t. j. delujočih predmetov. Taki delujoči predmeti so neživa narava, živalstvo, človek in duhovi.²⁾ Ti predmeti so

za pesniško uprizarjanje tem ugodnejši, čim bolj združujejo v sebi čutnost in duševnost, ker to dvoje je za umetnost bistveno; najugodnejši je pa tisti, v katerem je to dvojno zdru-

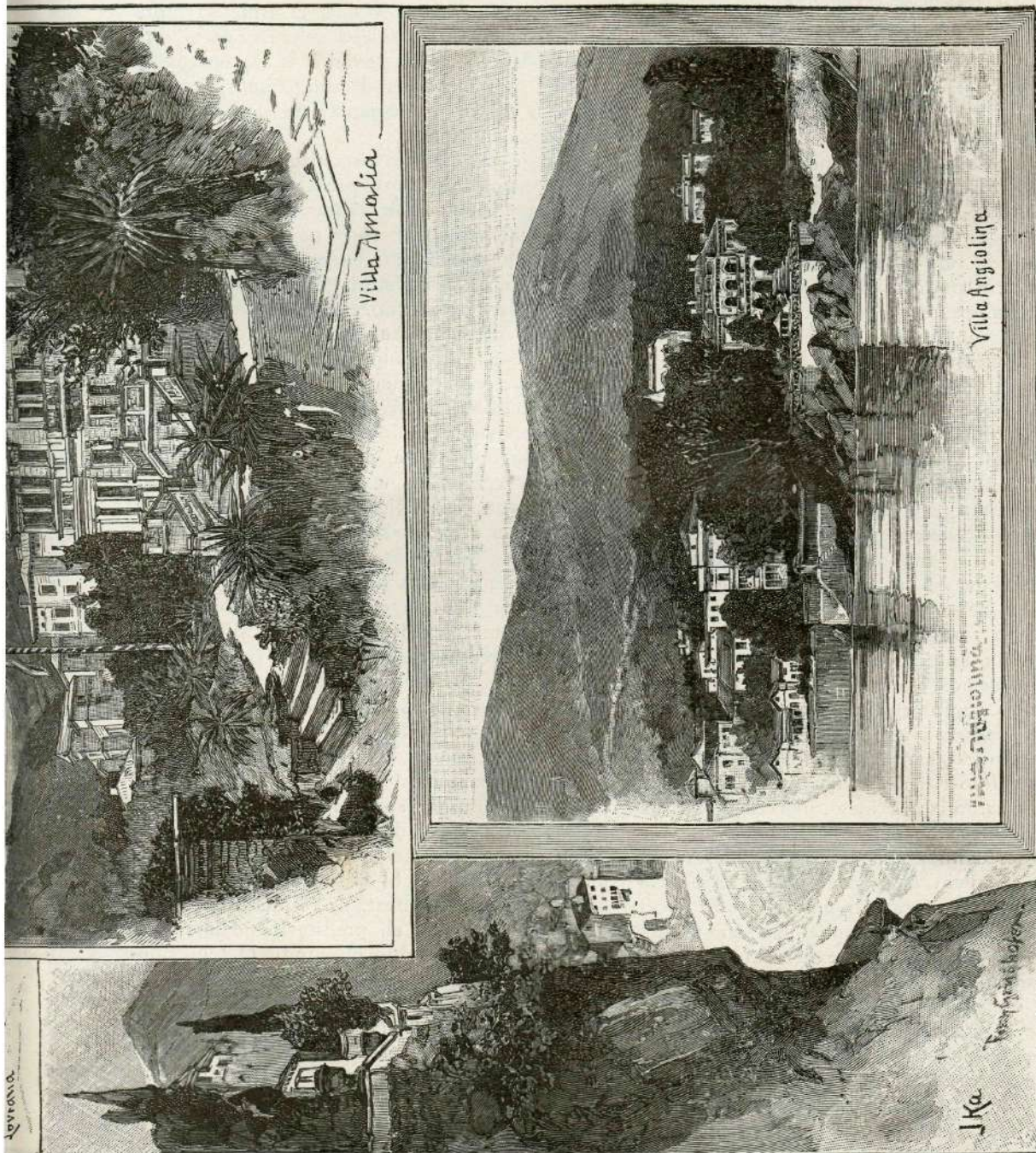
¹⁾ Primeri Gottschall I. str. 44.

²⁾ Primeri Gottschall, Poetik I. 97.

ženo somerno. Iz navedenega vzroka je razvidno, da v obče narava, kolikor je neživa, ni tako ugodna kakor živalstvo, živalstvo ne tako ugodno kakor človek, a človek ugodnejši nego duh. Človek je torej središče poezije kakor tudi umetnosti sploh.

Da se v neživi naravi more najti dejanje, je znano. Spomnimo se le letnih časov in raznovrstnih zemeljskih in obzračnih pojavov. Tudi v rastlinah je skrita neka tiha dejanstvenost.

Vendar so vsi ti predmeti, ker duševnost v njih premalo deluje, za pesništvo le podrejenega pomena. Najbolje se dadó ž njimi izraziti čustva, ker je med naravnimi pojavi in duševnim življenjem dostikrat mnogo podobnega, in zato se ti predmeti največkrat nahajajo v liriki. Seveda ni pesniku dovoljeno naravo samo na sebi popisovati, ampak mora jo predstavljati vedno le v zvezi s človeškim čustvom. Pesnik mora torej naravo oživiti, da se v njej zrcali človeško

Slike iz Opatije.